

Posudek oponenta na diplomovou práci

Název práce: Vybrané aspekty metafyziky zla z křesťanské perspektivy

Autor práce: Mgr. Georgi Margaritov

Oponent práce: Dalibor Jiří Vik

V Praze, dne 1. 9. 2024

Magisterská práce Mgr. Georgiho Margaritova má název *Vybrané aspekty metafyziky zla z křesťanské perspektivy*. Musím hned na úvod upřímně přiznat, že hodnotit tuto práci bylo nevděčné. To, co autor předložil, je totiž sice originální myšlenkový počín, připomínající svou formou vzdáleně snad raně novověké teologicko-filosofické traktáty (ačkoli mu chybí jejich systematičnost a důsledná logická výstavba), avšak žánr diplomové práce, tj. kvalifikační práce, která předpokládá dodržení určitých postupů (stanovení cílů a transparentních metod) a zejména prokázání předem definovaných akademických dovedností (rešerše, excerptce, analýza literatury), naplněn dle mého soudu nebyl.

Práce představuje, řekněme, zachycení soukromých úvah autora na určité předem dané téma (zlo a jeho povaha), s tím, že autor tu a tam mezi řádky sdělí své názory i na jiné, odtažitě otázky (např. co je Tanach a proč jej nemáme číst doslovně, proč se v něm některé pasáže opakují či kdo byl Augustin nebo Tomáš Akvinský, viz pozn. pod čarou 8, 9, 14, apod.). Žánrově se pohybuje na pomezí eseje. Pokud bychom jej četli jako abstrahovaný od svých akademických souvislostí, lze na něm jistě leccos vyzdvihnout: prokazuje autorovu přemýšlivost, schopnost samostatně formulovat teze a problémy, zaujmout k nim vlastní názor a stanovisko, dotknout se mnoha problémů a koncepcí (Leibnizova *theodicea*, Aristotelova *sterésis*, Augustinovo *chybění dobra ad.*) a napsat poměrně slušný, i když cizími termíny a autorovými neologismy silně zatížený text (z mého pohledu ovšem na jeho úkor, protože ke ctnostem akademika patří i schopnost říkat složité věci srozumitelným způsobem). Pokud by šlo o seminární práci či názorovou polemiku, určenou k vyvolání určité diskuse v hodině, šlo by ji nejspíš považovat takto za dostatečnou, avšak vzhledem k tomu, že jde o diplomovou práci, musí vznést oponent podstatné výhrady.

Zprvé, název práce se dle mého soudu nekryje s obsahem. Dodatek „z křesťanské perspektivy“ totiž v práci nijak nerezonuje. Autor nikde nepíše, co přesně pro něj znamená „křesťanská perspektiva“, neopírá se ani o věroučné církevní dokumenty, ale v podstatnější míře (kromě sv. Augustina) ani o církevní autority, a vychází v tomto směru spíš z vágního, nedefinovaného a nevysloveného předporozumění. V práci tedy nenajdeme, jak bychom očekávali, „křesťanský pohled“ (nebo konfesní pohled) na existenci a povahu zla, ale spíše úvahy uskutečňované s předpokladem, že se odehrávají v rámci ovšem nijak nevyjasněné „křesťanské tradice“. To, že se někdo identifikuje jako křesťan, ale přece neznamená, že celé jeho myšlení je tím pádem automaticky „křesťanské“. Taková volnost je přípustná a žádoucí v beletrii, pak by ovšem práce musela mít jiný titul (např. „Úvahy křesťana o podstatě zla“, z podobné pozice psal se čtenářským úspěchem např. i autorem citovaný C. S. Lewis).

Zadruhé, kvalifikační práce má mít stanoveny cíle a metody. Cíle definuje autor jako „potvrzení nebo vyvrácení osobnostního charakteru entity zla“ a současně „prověření přínosnosti ontologické spekulativní analýzy v kontextu křesťanské filosofie“. K oběmu chce dospět pomocí „ontologické spekulativní analýzy“ (s. 7). Je třeba zkonstatovat, že cíle i metoda jsou formulovány nepřiměřeně, a to z následujících důvodů:

(1) První cíl není nijak blíže vysvětlen, není nikde řečeno, proč je důležité „potvrdit nebo vyvrátit“ „osobnostní charakter zla“, na jaké autority se zde navazuje, proč by nás tato otázka vůbec měla

trápit atd. – cíl je tak uveden zcela mimo svůj křesťanský kontext a naprosto ignoruje diskusi, které k němu za dvacet staletí proběhla. Správný postup by byl uvést věroučnou, konfesní pozici, a tu potom buď potvrdit, nebo s ní polemizovat, nebo k ní zkusit nalézt nějaký alternativní či inovativní přístup apod.

(2) Druhý cíl za skutečný cíl vlastně považovat nelze, protože takto formulovaný jej nemůžeme ani potvrdit, ani vyvrátit (a autor se k němu zcela pochopitelně již na žádném místě nevrací). Teologie je onto-theo-logie a jinak ani nemůže být: každá spekulativní úvaha o existenci Boha se nutně pohybuje již v nějakém předběžném rozhodnutí o povaze skutečnosti, a předpokládá tedy ontologii. Zvažovat, zda to je „přínosné“, či „nepřínosné“, je nesmyslné, protože by to znamenalo předpokládat možnost člověka vykročit mimo ontologický rozvrh.

(3) Autor nikde neupřesňuje, co míní „ontologickou spekulativní analýzou“, jeho metodu je proto třeba považovat za netransparentní. Pokud má na mysli třeba to, co dělá Heidegger v *Bytí a čas*, pak autorovi oproti tomu zcela chybí systematickost a jasná vykazatelnost spekulací na konkrétních jevech, která právě odlišuje racionalistickou a fenomenologickou analýzu. Autor si navíc v tomto ohledu na několika místech protiřečí: na jedné straně uvádí, že „člověk pozbyl intelektuální způsobilost hovořit o Bohu“ (s. 48), „nevěřím tomu, že lidský racionalismus se svou spekulativností může dospět k uspokojivému řešení uvedených úkolů“ (s. 49). Proč si autor sám volí metodu, jejíž platnost popírá? V čem jeho metoda vlastně spočívá? Na čtenáře to působí, že cíl a metoda nemají žádný společný průsečík.

(4) Netransparentní metoda pak korumpuje i první stanovený cíl, protože vlastně nelze nijak ohlídat, zda se autorovy úvahy ubírají správnou cestou – dokázat či vyvrátit „personální“ povahu „entity zla“ je tak vlastně zcela závislé na autorově soukromém přesvědčení a libovůli. Svůj „důkaz“ navíc přináší až v samém závěru práce, přičemž předchozí úvahy k němu nijak logicky nesměřují.

Zatřetí, kvalifikační práce má prokázat schopnost autora pracovat s relevantní akademickou literaturou: provést rešerši, excerpce, analýzu, syntézu atd. V tomto bodě však spatřuji další slabé místo. Autor se s žádnou rešerší neobtěžuje, nestanovuje ani koherentní kánon textů, o který by se opíral. Citovaná literatura tak spíš připomíná nahodilý výběr bez jakékoli pochopitelné vnitřní souvislosti s kolísavou relevancí (např. výklad gnóze, manicheismu a dualismu autor provádí nejprve podle Kurta Rudolpha, dále však vychází z Ubaldova *Obrazového filosofického slovníku*, dále toho, co o věci napsal Emmanuel Rádl v *Dějínách filosofie*, a konečně cituje C. S. Lewise). Podobných paradoxů v práci se zdroji bychom mohli uvést celou řadu. Za předloženým textem je tak sice vidět přemýšlivost, ale není jasné „odkud“, „kam“ a „proč“ – prospěla by soustavnější četba a průprava v literatuře, která by autorovi jinak zajímavé téma pomohla kontextualizovat a lépe si ujasnit východiska i metody.

Na základě výše řečeného navrhuji hodnotit práci v rozmezí 3-4 podle průběhu obhajoby. Při ní by měl autor vysvětlit a pokusit se obhájit zejména svou metodu a proč a jak jej tato metoda nutně dovedla k příslušným závěrům.